

Bir Çevriyazıyı Kodlama ve Kodların Analizi

Bir Çevriyazıyı Kodlama ve Kodların Analizi

SALT programının kodlama seçeneği programın en esnek öğelerinden biridir. Belirli karakterlerden oluşan bir kod [EM] örneğinde olduğu gibi köşeli ayraç içinde yazılır. Kodların kullanımı hata kodları ve boşluk doldurma amaçlı kullanım kodu [FP] dışında çevriyazının analizini herhangi bir şekilde değiştirmez. Çevriyazıyı girerken hata olan sözcükleri veya sözcükleri kodlamak isteyebilirsiniz. Tüm yapmanız gereken bu sözcük veya sözceye bir kod eklemektir. Sözcüklerin belirli özelliklerini kodlama gibi daha ayrıntılı bir kodlama şeması da kullanabilirsiniz. Programda kodlanan sözcüklerin ve sözcüklerin sıklık özetleri alınabilmektedir.

A. Kod listesi oluşturma

Kodları girmenin birçok yolu vardır. Çevriyazıyı yaparken veya yaptıktan sonra kodları çevriyazıya ekleyebilirsiniz. Eğer aynı kodu çok kez giriyorsanız bir kod listesi girebilirsiniz. Bu bölüm kodlama için bir kod listesi girmeyi ve kodları bu listeden seçmeyi göstermektedir. İlk aşama kullanacağınız kodlara karar vermektir. Örnek olması amacıyla farklı zaman eklerinin kullanıldığı fiilleri görmek istediğinizi varsayalım. Bu amaçla şimdiki zamanın kullanıldığı fiiller için [F:Şim] ve gelecek zamanın kullanıldığı fiiller için [F:Gel] kodlarını alıştırma olması amacıyla kullanabilirsiniz. Bu kodlardan biri veya her ikisi çevriyazıdaki eylem sözcüklerine eklenecektir. İkinci aşama bu iki kodla bir kod listesi hazırlamaktır.

Bu bölümde “Ali” çevriyazısı kullanılacaktır.

1. Edit menüsünden “**Insert Code**” seçin.

Kullanılmayan 12 kod listesi ve Hata Kodları ile Akıcılık kodları olmak üzere iki liste daha vardır. Hata kodları ve Akıcılık kodları analizlerde program tarafından kullanılmaktadır. İlk kullanılmayan listeyi kendi belirlediğiniz kodları yazmak için kullanacaksınız. Eğer sorularınız olursa iletişim kutusundaki Yardım düğmesini kullanabilirsiniz.

2. Yazacağınız iki kutu vardır. Başlığı “Label” olan küçük kutuya örneğin fiil zamanları yazın. Kod listesinde de başlığın bu şekilde değiştiğini göreceksiniz.
3. Büyük kutuya her satıra biri gelecek şekilde iki kodu yazın.
[F:Şim]
[F:Gel]
4. Listeyi girdiğinizde **OK**'i tıklayın. Listeyi varsayılan olarak kaydetmeyi isteyip istemediğiniz sorulur. Bu kod listesi sadece örnek olması amacıyla yazıldığı için “Hayır” seçeneğini tıklayın.

B. Çevriyazıyı Kodlama

1. Hazırladığınız bu kod listesini nerede kullanacağınız ile ilgili seçenekler çıkar. Kodu imlecin olduğu yere, sözcük başına, sözcük sonuna veya sözce sonuna ekleyebilirsiniz. Sözce sonuna (at end of utterance) seçeneğini işaretleyin.

2. İmleci 12. satırdaki Ali'nin ilk sözcüsüne “*Yazı yazıyorum*” götürün. Sadece çocuğun sözcükleri kodlanmaktadır. İletişim kutusundan kodu seçtiğinizde kod sözcük sonuna eklenir. Aynı işlemi 14. satırdaki sözcük için [F:Şim] ekleyerek tekrarlayın.
3. İmleci Ali'nin 173. Satırdaki sözcüsüne götürün ve [F:Gel] kodunu seçerek ekleyin. Çevriyazıdaki diğer sözcükleri kodlamak için işlemi tekrarlayabilirsiniz.
4. “Ali.slt” çevriyazısında yaptığınız kodlamaları izleyen bölümlerde alıştırmaya olması amacıyla kullanmak isterseniz çevriyazıyı başka bir isimle kaydetmeniz gerekmektedir. Eğer kullanmayı düşünmüyorsanız çevriyazıyı değişiklikleri kaydetmeden kapatarak devam edin.

C. Kod tablolarını görme

Analiz menüsünde kodları analiz etmek için kullanılacak birkaç seçenek vardır: “Kod özeti” (Code Summary), “Sözcük kod tabloları” (Word Code Tables) ve “Sözcük kod tabloları” (Utterance Code Tables). Türkçe veri tabanında aşağıdaki kodlar kullanılmıştır. Kullanılan kodlarla ilgili ayrıntılı bilgi için *SALT Programı Çevriyazı Uzlaşıları ve Kuralları Kılavuzu*'na bakın.

[EW] sözcük düzeyindeki hatalar

[EU] sözcük düzeyindeki hatalar

[EM] biçimbirim hataları

[T] OSU-2 hesaplaması

[UOC] Uygun olmayan cevap

1. Kod özeti görme.

- Analiz menüsünden Kod Özeti “**Code Summary**” seçin.

Bu özette üç bölüm vardır. İlk bölüm çevriyazıda bulunan tüm sözcük kodlarını listeler. Sözcük kodları sözcüklere eklenen kodlardır (*sözcük ve kod arasında boşluk yoktur*). Analiz grubundaki sözcüklerde (*çabalamalar içinde olmayan*) ve çabalamalar içindeki sözcüklerde her bir kodun kaç kez ortaya çıktığı her kod için ayrı olarak verilmektedir. Daha sonra analiz grubundaki (*tamamlanmış ve anlaşılabilir sözcükler*) sözcüklerde ve her sözcükte bulunan kodlara göre hesaplamalar özelleştirilebilir. Bu çevriyazıda [EW:_] şeklinde kodlanmış 4 sözcük düzeyinde hata kodu vardır. Ayrıca 1 biçimbirim hatası [EM:_] ve 1 uygun olmayan cevap [UOC] kodlanmıştır. OSU-2 hesaplaması için bu çevriyazıda ve Türkçe veri tabanında kullanılan [T] kodlaması 32 kez kullanılmıştır. OSU-2 hesaplaması ile ilgili açıklama SALT Programı Çevriyazı Uzlaşıları ve Kuralları Kılavuzu'nda yer almaktadır.

Bu özeti ikinci bölümü çevriyazıda bulunan tüm sözcük kodlarını listeler. Sözcük kodları belirli sözcüklere eklenmez, bir sözcüğün tümünü veya bir kısmını işaretlemek için kullanılır. Bu çevriyazıda “[EU]” şeklinde sözcük düzeyindeki hataları göstermek için kullanılan iki sözcük kodu vardır.

Bu özetin son bölümü sözce olmayan satırlarda bulunan özel satır kodlarını listeler. Bu çevriyazıda [UOC] özel satır kodu olarak açıklaması ile yer almaktadır.

Bu rapor yalnız kodları özetler. Kodlanan sözcükleri (“*Word Code Tables...*” bakınız) veya sözceleri (“*Utterance Code Tables...*” bakınız) listeleyemezsiniz.

Eğer bu bölümle ilgili sorularınız varsa bağlam duyarlı yardım ekranını kullanın.

- Eğer bu veya başka bir özeti yazdırmak isterseniz Dosya Menüsünden **Print...** seçin.
2. Sözcük kod tablolarını görme. Sözcük kodları sözcük ve kod arasında boşluk bırakmadan sözcüklere eklenen kodlardır. Bu tablolar sözce kodlarını içermez.

- Analiz menüsünden **Word Code Tables...** seçin.
- Seçilebilecek beş tablo vardır. İlk tablo olan **Word Code Table** seçin.
- Buradaki sözcük kodları 1. konuşmacının analiz grubundaki sözcüklerinde bulunan sözcük kodları ile sınırlıdır. Hata kodları da dâhil olmak üzere tüm sözcük kodları kapsanır. Eğer başka bir ayar söz konusu ise **Reset (Sıfırla)** düğmesini tıklayın.
- Tabloyu görmek için **OK**'i tıklayın. Her iki konuşmacı için de hesaplamalar verilmekle beraber sözcük kod listesi 1. konuşmacı olan Ali'nin sözcüklerini temel almaktadır.
- Bu kez hata kodlarının ([E=]) içerilmesini istemediğinizi varsayalım. Diğer bir sözcük kod tablosunu görmek için tekrar simgesini tıklayın veya Analiz menüsünden **Word Code Tables...** seçin. Kodlar (Codes) ayarını **Diğer kodlar (Other codes)** şeklinde değiştirin ve tabloyu görmek için **OK**'i tıklayın. Hata kodları bu tabloda yer almamaktadır.
- Başka bir sözcük kod tablosunu görmek için tekrar simgesini tıklayın veya Analiz menüsünden **Word Code Tables...** seçin. Bu kez **Table Expanded by Word Roots** seçin ve sonra **OK**'i tıklayın. Aynı sözcük kodları aynı hesaplamalarla daha önce listelenmişti. Bu kez liste her kodun eklendiği tüm sözcük köklerini içerecek şekilde genişletilir.

Aynı sözcük kökleri “Table Expanded by Words” tablosunda ise sözcükler çekimleriyle gösterilerek listelenmektedir. “Table Expanded by Words and Codes” tablosunda aynı sözcük kodları, sayılar ve sözcüklere ek olarak sözcüklere eklenen kodlar da yer almaktadır. “Table Expanded by Utterances” tablosunda da her sözcük kodunu içeren sözcükler gösterilmektedir. Tüm bu seçenekleri farklı sözcük listeleri için deneyebilirsiniz.

Benzer işlemleri diğer örnek çevriyazı olan 8;11 yaşında olan Ayşe için de yapabilirsiniz.

- Window menüsünden **Close All Reports** seçin.

3. Sözcü kod tablolarını görme.

- Analiz menüsünden **Utterance Code Tables...** seçin. Varsayılan ayar 1. konuşmacının analiz grubundaki sözcüklerini içermektedir. Ayrıca sadece sözcüğün ana kısmında (çabalamaları içermez) bulunan kodlar alınmaktadır. Hata kodları da olmak üzere tüm sözcü kodları dâhil edilir. Eğer başka bir ayar varsa sıfırlamak için **Reset** düğmesini tıklayın.
- İki tablo vardır. İkinci seçenek olan **Table Expanded by Utterances'** seçin. İletişim kutusunun alt bölümünde bağlam ve biçim seçeneklerinin olduğunu göreceksiniz. Sözcükler önündeki ve izleyen istenen sayıdaki sözcü ile bir bağlam içinde veya önünde bir yıldızla işaretli olarak yazdırılabilir. Sözcükler istenirse numaralandırılmış olarak ve tek veya çift ara yazdırılabilir.
- Tabloyu görmek için **OK**'i tıklayın. Sayılar her iki konuşmacı için de verilmekle beraber sadece 1. konuşmacının sözcükleri vurgulanmış olarak verilir. [EU] kodu sözcü düzeyindeki hata kodlarını gösterir.
"Utterance Code Table" seçeneği her iki konuşmacı için de sadece sözcü kodlarının sayılarını gösterir, sözcükler listelenmez.

D. Tüm pencereleri kapatma.

- Window menüsünden **Close All** seçin.